

ПОЛИТИКИН ЗАБАВАНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

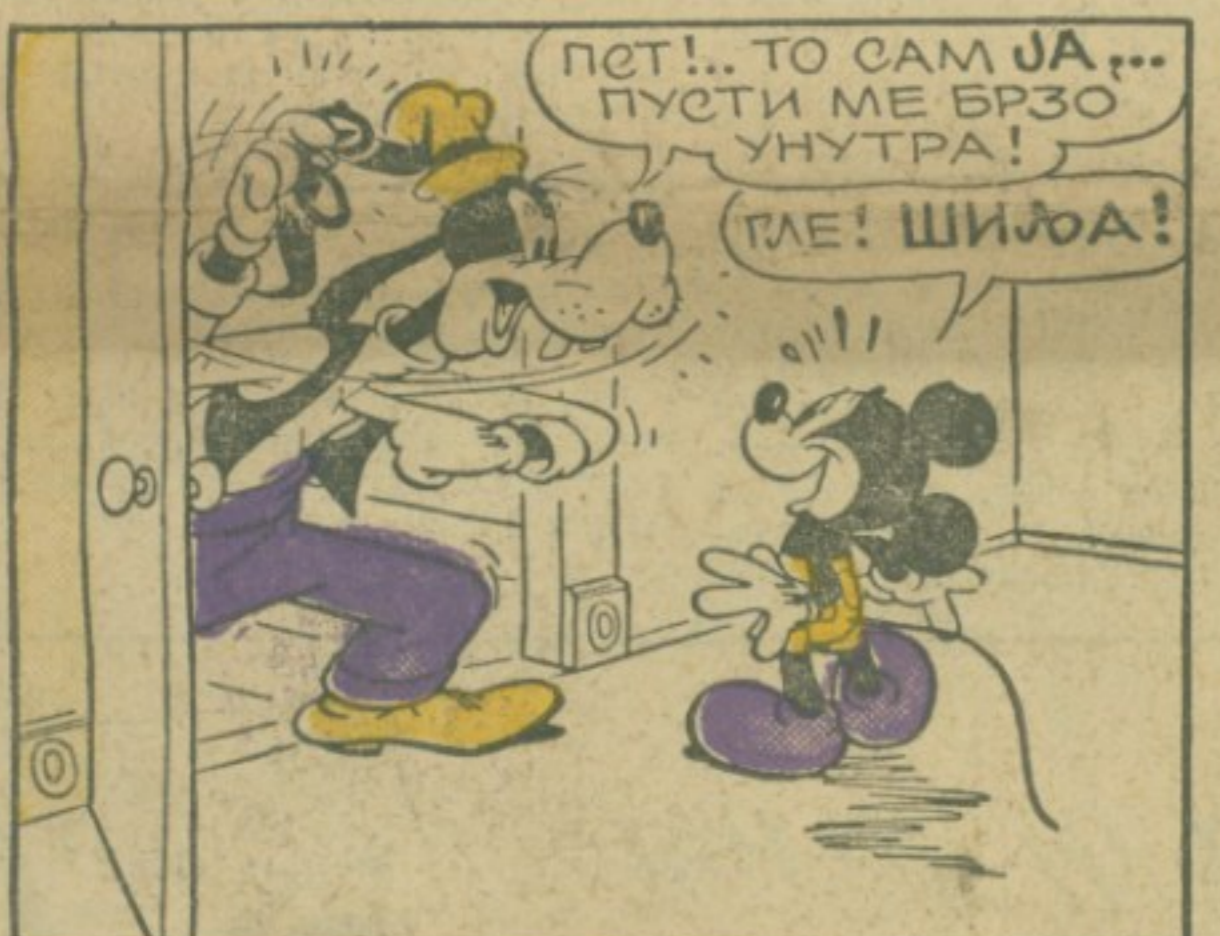
Година XV — Број 60 — Субота, 21 фебруар 1953

ШИЛО
ДЕТЕКТИВ

Несигурачим

ЦРТА И ПИШЕ: ВОЛТ ДИЗНИ

Човек који је скренуо ток голфске струје

(19)

Официр подиже руку и прислони врх ножа свештенику на груди. Кохуатл затрпета очима, покушавајући да се отргне и одбрани.

— Узалуд, драги мој... Ако ми више не можеш користити, био бих највећа будала када бих те оставио у животу... Ал Присећаш се сада? Пало ти је на памет где се налази његова соба?

Копријајући се у Обријевим шакама, свештеник је на сва питања потврдно климао главом.

— Врло добро!... Дакле, ти ћеш нас сада одвести код дон Агостина... Све, да, све... Сада није време пријема? Жалим... Ја не могу да чекам док се њему свиди, а мени се баш сад свиђа... Само, добро пази! Ти ћеш ићи између двојице мојих морнара. Они имају у рукама бодеже. Ако успут проговориш ма и једну једину реч на било коме језику, знај да ће ти они без преиспитивања забавити ножеве у леђа. Пред својим господарем можеш да говориш колико хоћеш. Али долте мораш ћутати, или ћеш умрети. Јеси ли разумео? Да... Добро! Одведите га... Тако! Мадек и Перо, на своја места! А сада, пријатељи, напред... Хоћемо лично да се захвалимо својој домаћини за синоћну вечеру.

Жубер је ишао на челу поворке, Кохуатл између два морнара у средини, за њима Жана са Жакком и Робером, па онда Бује и Жирол као заштитници. Мала поворка, добро наоружана, кренула је на свој опасни пут кроз кривудава улице вароши под морем.

II

Корачајући лагано, ишао је Кохуатл са својим пратиоцима. Изгледало је као да се премисља није ли боље да откаже послушност, али бодежи морнара, који би засјали сваки пут кад би мала поворка прошла поред стубова са електричним лампама, опет су га враћали у стварност. Исприну се и исприну. Израз лица постао му је слободнији, а ход бржи.

Ова изненадна промена у његовом држању изазвала је подозрење код Пероа.

— Пазите, команданте, — рече он тихо, — овај нешто смишља. Чини ми се да хоће да побегне.

И Жубер је будно мотрио на свештеника. Он климну главом морнару и подиже своју исукану сабљу према Кохуатлу, тако да је овај одмах разумео. У Ацтековим очима пламтеља је мржња. Он је одједном скренуо удесно и хтео да побегне у један уски мрачни ходник са стране.

Али, у истом тренутку два морнара прислонише врхове својих челичних бодежа свештенику на груди... И поред своје хладнокрвности, Кохуатл је задрхтао. Његово лице се згрчило. Било му је јасно да неће моћи да побегне.

Изгледало је да се помирио са судбином, па је убрзао корак. Остали су ишли за њим. Прошли су кроз један ходник сличан тунелу. Затим кроз други. Стигоше најзад у једну велику, блештаво осветљену, округлу дворану, чија је купола била обложена вајарским украсима. По овој одаји кретали су се ужурбано неки људи са припасаним кецељама, у лепршавим огртачима дрчећих боја, са шареним перјем у коси, баш као што је Дијаз, Кортезов пратилац, описивао нижу свештеничку касту и послугу храмова у Мексику. Кохуатл је отегнуто звигнуо, људи засташе, а затим многобројни узвици одјекнуше кроз ваздух. Људи подигоше руке у вис. Обузело их је безумно одушевљење кад су угледали свог првосвештеника. Мислили су да им приводи обежане жртве и гурали су се напред.

— Знао сам да је то клопка... — рече Робер.

Жак је чврсто стегао своју сабљу и стао испред Жана. Кохуатл се подругљиво смењао. Он поче да говори нешто неразумљиво, али му хитро прискочи Жубер и стави му нож под грло.

— Говори шпански или ћеш умрети.

Морнари упереше на њега своје бодеже. Кохуатл хтео нешто да каже, али у том тренутку неколико капи његове крви попрска морнара Мадека. Ова крвава опомена опет је опаметила свештени-

ка и он се поново покорио. Није хтео да дозволи да га понизе пред његовим потчињенима и довикну им три кратке реченице на шпанском језику:

— Богови желе да првосвештеник одведе странце пред Великог мајстора. Приклоните се и ћутите! Ваше очи нека више не виде, а ваше уши нека не чују.

Свештеници и послужитељи падоше ничице и додирнуше челом под. Кохуатл је ћутке прешао преко њих, а белци за њим. Перо промрља задивљен:

— Овај заиста уме себи да прибави поштовање.

Пошоше једним дугачким ходником који се рачвао на три стране. Свуда су стајале наоружане страже. Не чекајући више да га Жубер опомиње, Кохуатл је са готово запањујућом послушношћу стално понављао своју малопређашњу заповест на шпанском. Стражари би се на то одмах поклонили и спустили своја копља.

— Овај је човек сада нешто одвећ покоран, — рече Мадек. — То не слуги на добро. Морамо отворити четворе очи.

жанстава, чудовишних немани и крвочиних ратника.

На сваких сто метара налазиле су се страже, исто тако непокретне као и ратничке слике на зидовима. Стражари су се сваки пут, на Кохуатлову заповест, бацали пуни поштовања на земљу.

Ходник којим су ишли постепено се ширио и одвео их у округлу дворану у којој се смењивала стража.

Око тридесет копљаника налазило се у тој просторији, присловљени уза зид.

— Био би то ђаволски тежак посао ако би дошло до окршаја, — промрља Робер.

Али, Кохуатл је и овде поновио своју заповест и свих тридесет ратника падоше на колена. Поручник помисли како би то био лудачки подухват поћи ка дон Агостину без овог таоца.

Најзад је поворка стигла пред једна велика златна врата:

— Ова врата воде Великом мајстору. Пођите за мном!

Официр даде знак и круг који су заточеници направили око Мексиканца раствори се. Првосвеште-

— Е, па онда можемо да дозовемо помоћ, — рече Обри. — Ми смо спасени... Ти умеш да рукујеш овим апаратима, а и ти Мадек... Онда брзо!... На шта још чекате?

Жубер задржа Мадека који је хтео да испуни сликареву наредбу.

— Дабоме да ћемо тражити помоћ, али на првом месту морамо да мислимо на своју безбедност. Када се дон Агостино буде налазио у нашим рукама, одмах ћу ставити у погон овај апарат...

Он изненада застаде, а затим додаде потиштено:

— То јест ако у Европи има иког живог који ме може чути и који може да ми одговори...

Робер показа на сто са апаратима:

— У Европи или другде има још људи који слушају и одговарају. Ево вам доказа. Ту је читава хрпа депеша...

Поручник приђе столу и поче брзо да претрагује депешама, गरेћи од нестрпљивости да сазна најновије вести. Обри, морнари и Жана радознао опколише Жубера.

"Катастрофа не престаје... Пристаниште у Авру и молоу у Бресту налазе се под ледом дебелим седам сантиметара... у Лондону је снег достигао висину од два метра... "Мауретанија" се сударила с леденим брегом код рта Финистера и разбила се... Њујорк је под снегом... и Бордо такође... Хладноћа, мраз студен..."

— Ова је пријемна станица сјајна, — примети Жубер. — Она прима радиограме из целог света, а цео свет је у опасности...

Депеше су стално стизале, а с њима и страшне новости. Жана је покрила лице рукама и јечала: — То је смак света!

Сви су били запрепашћени, потпуно заборавивши где су и сметивши с ума каква им опасност прети. Они су видели само ту машинерију која их је засипала без престанка подједнако страшним новостима.

Жирол најзад рече полугласно:

— А све то вољом једног јединог човека... тога беднога дон Агостина, кога сам ја називао Великим мајстором...

Мадек, у коме се пробудило све празноверје његовог замишљања, рече бојажљиво:

— Тај човек је сам ђавол!

— И то је могућно!

Ове речи изговорио је неко из њихових леђа леденим, отсеченим гласом. Оне су у овој просторији одјекнуле као претња.

— Наставиће се —

Кохуатл је одлучно пошао ходником који је водио на десно и сви пошоше за њим са зељбом у срцу.

— То је пут који води до Великог мајстора, — објаснио је првосвештеник поручнику.

Жубер упитно погледа Жиролу. Научник, који је услед догађаја који су се одиграли око њега био готово заборавио на опасност положаја у коме су се налазили, сада се опет мало прибрао:

— Да, изгледа да је то пут, али не знам сигурно. Мислим да овим путем никада нисам ишао...

Шест или седам минута ишла је мала поворка кроз овај ходник, чији су зидови били украшени киповима и фрескама старе мексиканске уметности. И поред свег страха, Обри није могао да се не диви овим уметничким творевинама, док је Жана, потпуно скрхана, подрхтавала од ужаса пролазећи поред кипова ових дивљих бо-

ник поче да барата око браве. Врата се отворише и сви ступише у ходник који се налазио иза њих, а врата се опет нечујно затворише за њима. Ушли су у једну овећу дворану европског изгледа.

— Шта... Та ово је пошта! — узвикнуо је Робер.

— У најмању руку радио-станица, — поправи га Жубер, који је исто тако био изненађен.

Пред њима се заиста указала радио-станица са најмодернијим уређајима. Жубер, који је био стручњак на томе пољу, рече одмах:

— Ово су инсталације какве још нигде нисам видео. Овај мотор за наизменичну струју, овај трансформатор, па звучник и апарат за појачавање... такви апарати се једва могу наћи и у највећим лучким станицама. Њима може човек да се споразуме са тачкама удаљеним и три хиљаде километара.

Робин Хид и његова дружина

34 ШЕРИФОВО ПИСМО

РОБИН ПОКУШАВА ДА ОД РИБОРАДОГ РОЏЕРА ИЗМАМИ ШТА СМЕРА И КАКВИ СУ МУ ПЛАНОВИ

ОНАЈ МЛАДИН ГОВОРИ О СВОЈОЈ СЕСТРИ - ВЕЛИКАЈЕ И ОНА ВАШ ЗАРОБЉЕНИК!

БРБЉИВАЦ! ДЕВОЈКА ЈЕ НА СИГУРНОМ МЕСТУ!

ШЕРИФ СЕ БОЈИ ДА ВАШ ПЛАН НЕ УСПЕ! У ТОМ СЛУЧАЈУ ОБОЈИЦА БИСТЕ НАСТРАДАЛИ!

У ПИТАЊУ ЈЕ МОЈА ГЛАВА, А НЕ ЊЕГОВА!

ЗАР ВИ НЕ РАДИТЕ У СПОРАЗУМУ?

КАКАВ СПОРАЗУМ? ШЕРИФ ИМА ДА ИЗВРШАВА МОЈЕ НАРЕДБЕ!

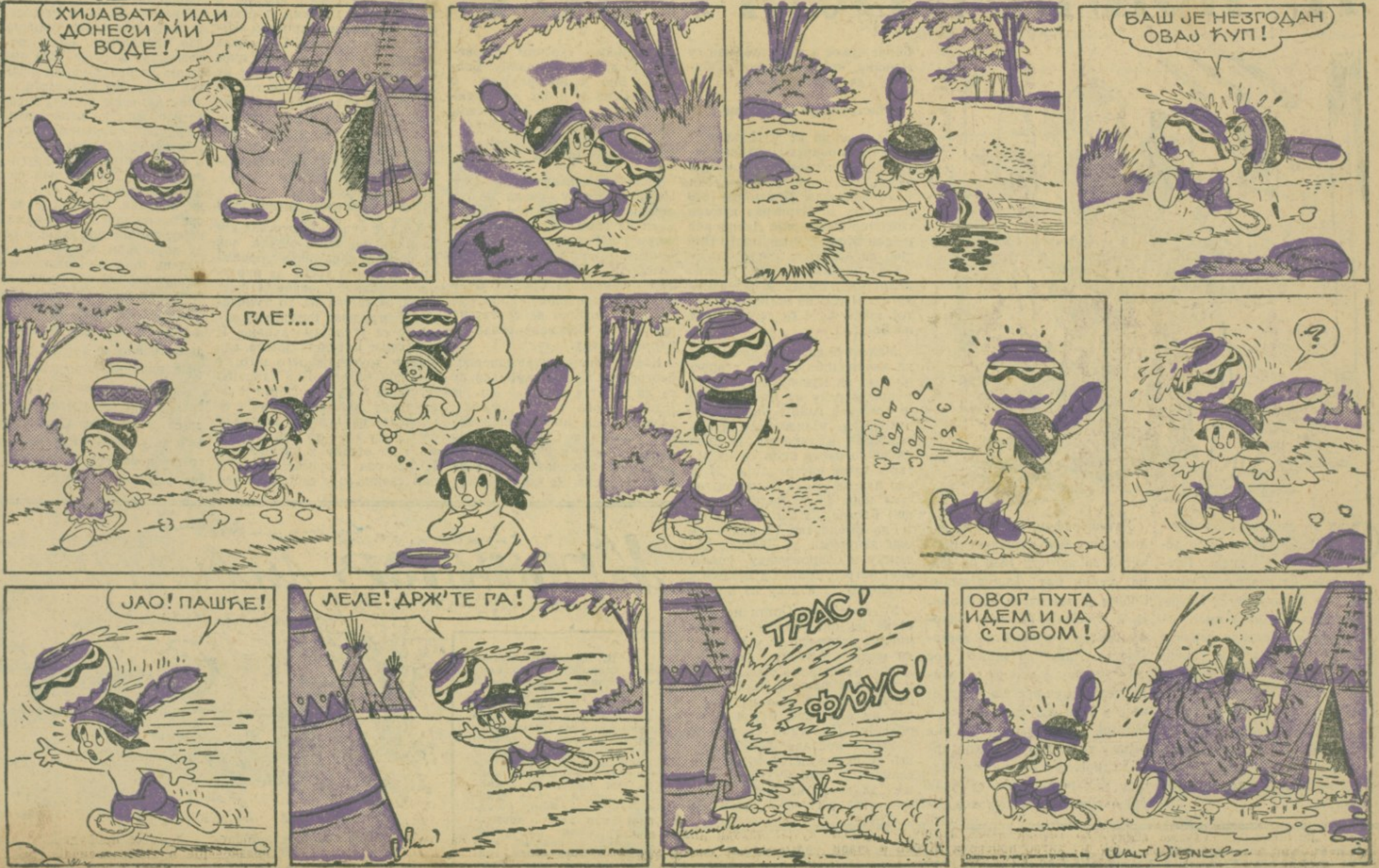
ЧИНИ МИ СЕ ДА САМ НАШАО КОЛОВОДУ!

МАЛИ ХИЈАВАТА

WALT DISNEY

ПИТОН - АРТИСТА

Неустела КУПОВИНА БЕОГРАДА

борне цркве и претстављали су мањину, коју су Турци сузбијали где год су могли.

Инструкције за куповину

На глас да се у Цариграду коначно припрема хатишериф, Милош је послао појачане депутације која се тамо већ годину налазила. Новембра 1829 пошле су за Цариград кнежев секретар Димитрије Давидовић и члан Великог суда Ђорђе Протић, са засебним инструкцијама од петнаест тачака. Српска депутација имала је нарочито да инсистира на четвртој и петој тачки, које су се односиле на Београд.

Милош је настојао да на сваки начин добије један утврђени град на Дунаву, мислећи ту у првом реду на Београд, јер је овај већ раније био предодређен за „резиденцију правитељства“. Колико му је било стало до овога види се из четврте тачке инструкција: „И за ово или да прода Порта за готове паре (4—6 милиона гроша) Београд, а ако не Београд а оно Смедереву (2 милиона), или да прими за Београд Пазарску и Старовлашку нахију опет наград; топове и муницију слободно да изнесу из њих.“

У случају да Порта не пристане на ово, српским посланицима стављено је у дужност да израде дозволу да Срби „могу да саграде тврђаву или у Голупцу или на Петки или на Топчидеру“. Као на „дар“, ако им ово успе, могли су да обећају Портинио министру спољних послова 200.000 гроша. А према петог тачки, посланици су још имали да траже „да везир не седи у Београду већ у Нишу и да оданде

утврђењима турским заповеда“. Новац за куповину Београда био је припремљен, а прежаљене су и оне две нахије које су према Једринском миру имале припасти Србији.

Продаја кућа и имања

Међутим, српски посланици у Цариграду нису успели да ово остваре. Они су против себе имали не само Турке, већ и Аустрију и Русију. Аустрији није ишло у рачун да се Београд ослободи Турака, а ни Русија није желела да Србија буде потпуно задовољна. Ипак, успели су толико да се турска превласт у Београду свела на најмању меру.

Кад је прочитан хатишериф, београдски Турци спремили су се да напусте варош, јер је једна његова тачка гласила: „Турци који имају непокретних имања у Србији и који више не буду хтели имати везе са земљом, имаће годину дана времена да их продаду

по праведним ценама Србима, према процени учињеној од нарочито за то одређених лица“. Већ првих дана настала је у Београду необична живост. Турци су понашњали своју децу испред кућа да позивају Србе на куповину. Закључени су многи уговори о продаји, и то најпре у мехџени, турском суду, па затим у српском. Изгледало је да ће се Срби ипак домоћи Београда, и поред оног неуспелог покушаја његове куповине. У српске руке прелазиле су све већи број тапија да куће у турском делу вароши, на благом нагибу дунавске падине, који су Срби претпостављали строј и неприступачној савској обали.

Турско тумачење хатишерифа

Тако је куповина турских кућа и имања текла мирно, док се једног дана није пронео глас да Порта треба да протумачи поједине одредбе хатишерифа. Чекајући на то тумачење, београдски Турци задржали су се у својим кућама. И тумачење је заиста дошло, али сасвим другачије него што су се Срби надали. Под утицајем Аустрије и Русије, Порте је ову тачку хатишерифа која се односила на Турке у Београду објаснила тако да они и даље могу да остану у вароши, јер је Београд утврђено место, а они сачињавају саставни део

његове посаде. Поништени су и куповина уговори између Срба и Турака у Београду и Срби су опет остали стешњени на узаном простору око Саборне цркве.

Тако је пропао и овај покушај да се заузме београдска варош, па је требало наћи други излаз. Да кнез Милош није напустио мисао о Београду као престоници, види се из разговора који је 1834 године водио са изаслаником француске владе Боа де Контом. „Ако хоћу да имам војску, треба да се настаним на каквој великој реци, на отвореном месту, да бих ту војску могао сакупити о мало трошка. Сви други положаји на Дунаву или су више бреговити, или су изложени поплави. Београд је за нас средишња тачка; то је један од најкраснијих положаја у погледу војничком, а и трговачком. Кад не могу да присвојим савешњу варош, онда хоћу да је привучем себи. Око мога двора створиће се нова варош и у њој ћу ја наћи све што ми буде потребно за војску и за велике народне скупштине“.

Тај разговор водио се непосредно пре доношења одлуке да се исели стара Савска јалија и да се на њеном месту изгради нова српска варош у Београду — Савамала.

Све до августа 1830 године кнез Милош није долазио у Београд. Престоница тадање Србије била је у Крагујевцу и Пожаревцу, а кад би кнез имао каква посла у Београду сарађао би у Остружницу или Топчидер, где је био изван везирова домаћа. Турцима у граду није много веровао, а како његови односи с Портном још нису били уређени бојао се да га не ухвате. Чак је добијао извештаје да се спрема атентат на њега.

Хатишерифом, који је уз велику народну свечаност прочитан 26 августа 1830 на једној хумци под Ташмајданом, Србији је зајемчена аутономија, а посебним бератом Милошу наследно кнежевско достојанство. Али, још много пре овог догађаја у народу се јавила жеља да се престоница пренесе у Београд. То је желело и Милош, али је главна сметња била у томе што су Турци држали тврђаву и варош београдску. У вароши Срби су били стешњени на простору око Са-

А. П. КРОНИН, познати савремени енглески књижевник („Државела“, „Звезде гледају се и неба“, „Замак“ и др.), био је лекар пре него што се потпуно посветио књижевном раду. Године 1924 постао је санитетски инспектор у рудничким Велике Британије, а од 1926 до краја 1930 бавио се лекарском праксом. Као санитетски инспектор, а касније као лекар, проучавао је живот рударских радника и сељака, што му је послужило као грађа за његове романе. Од тих једноставних људи Кронин-књижевник, на учио је многог да буде истрајан, да се поузда у сопствену снагу и да никад не напусти борбу. Ово је један истинит доживљај из првих дана његове лекарске праксе.

но пратиле као нека мора. Чинило му се да и ветар својим звиждуком понавља речи старог професора: „Ви никад нећете постати хирург... Ви никад нећете постати хирург!“

После два часа напорног пешачења, лекар и његов пратилац стигли су на мајур. У кухињи поплаћеној каменом плочама, поред огњишта, лежао је без свести, повређени Робин Блер. Лекар га је одмах прегледао и видео да су озледеде веома тешке: рањеник је дисао испрекидано и неуједначено, ноге су биле несвесне, испод додир или удараца, а испод меког отока на кичми могло се осетити неко крчкање и шкрипање — три, а можда и четири пршљена била су сломљена.

Ниткуд помоћи

У то време млади лекар још није био научио да своје лице да израз професионалне мирноће, тако да су укућани по њему могли да примете да је стање болесника веома тешко. Али, пре него што су успели да ма шта запитају, лекар се прибрао и наредио да се журно припреме саонице и болесник пренесе у сеоску амбуланту. Чим су стигли тамо, потрачао је до телефона. Пошто је случај захтевао највећу хируршку умешност, намеравао је да позове једног специјалисту из болнице у Глазгову. Његово запрепаштење и страх били су неизмерни кад му је службеник поште одговорио да су, због снежне буре, све телефонске везе с Југом прекинуте. Међутим, постојала је још једна могућност: да се добије телефонска веза са железничком станицом у Стинкару, која је била око двадесет километара далеко, и да олате шеф станице телеграфски затражи помоћ. После неколико минута, који су се младом лекару учинили дуги као вечност, јавио се шеф станице у Стинкару. Али, тај разговор развио је и последњу наду: не само што телеграф не ради, већ је и пруга потпуно затрпана снежним наносима. Очајан, лекар је отишао да родитељима и жени повређе-

Достојан поверења

Без речи, лекар се упутно у малу чисту одају која је служила за превржање и незнатне операције. У њој је, на обичном столу покривеном белом мушемом, лежао онесвесни младић. Болничарка је на маску од газе већ одбржавала каљанице етра.

Кад је скалпелом начинио први зарез, још му се чинило да негде у даљини, мада пригушено, одекнуло добро познате речи: „Ви никад нећете постати хирург“. Али, после неколико тренутака, глас се више није чуо и лекар је пред собом видео само рањеника коме треба помоћи. Пажљиво је расекао згњечене мишиће, отстранио усипрену крв и подвезао крвне судове. Неколико пршљенова било је здобљено, а комадићи костију притискивали су кичмену мождину. Сад већ потпуно прибран, лекар је наставио операцију, која је трајала читав час. Рањеник је почео правитије да дише и после неколико тренутака лако је помакао ногу, што је био знак да му нерви нису били оштећени.

Три месеца после операције, Робин Блер је могао да устане. Доцније, у току своје праксе, лекар је доживео још много успеха који су му причинили радост. Али, никад није заборавио своју прву операцију. Тада је научио да човек никад не сме да каже: „Ја то не могу“, већ увек: „Учинићу све што могу“; да никад, чак ни онда кад све изгледа изгубљено, не треба мирно да прими пораз, јер и пораз може да се претвори у успех ако се само уложи све снаге и чврста воља.

ВЕРОВАЊА О БУДСКОЈ КОСИ

У неким нашим крајевима постоји један чудан обичај који се назива „стрижено кумство“. Кад жено на роди кржљаво дете, неко од укућана узме маказе и рано изјутра изнесе новорођенче на пут. Прво лице које наиђе путем отсече маказима прамен дечке косе и тако постане „стрижени кум“ родитељима детета. Отсечену косу мајка умота и остави на неко склони-

леђа, свако би сматрао да с њим нешто није у реду, а пре сто година тако би се мислило за оног човека који би био ошишан овако као што се данашњи мушкарци шишају. „Стрижено кумство“ код нас се све ређе среће; родитељи се све мање противе шишању своје деце која иду у школу; плетенице на мушкарцима могу се видети само на сликама наших предака.

Многи непросвећени народи верују да између човека и његове отсечене косе постоји и даље нека чврста, животна веза. Зато се међу таквим народима чудно поступа и са ратним заробљеницима: сваком заробљенику отсече се мало косе, као јемство да он неће покушати да побегне. У случају да он ипак хтедне да умакне, освета над његовом косом имаће исто дејство као и освета над њим самим. Индијанци, опет, чувају сваки прамен своје косе на одређеним местима зато да би ту косу, у тренутку кад њихове душе буду „васкрсавале“, могли лако да пронађу.

Сва ова веровања о коси самозвани су, наравно, враџбине које ће једног дана пред просветом и културом сасвим и свуда у свету ишчезнути.

»Музеј сметлишта«

Општина белгиског града Гана отворила је недавно музеј нарочите врсте, „музеј сметлишта“. У овом музеју сакупљено је и изложено све што је током последњих шест месеци нађено у кантама за ђубре а што се још могло спасти и сачувати. Резултат ове идеје је збирка која претставља за град читав капитал, а за туристе и домаће посматраче јединствену збирку.

Поред кашика, ножева и виљушка од тешког сребра, кухињских ножева свих димензија, поред једне кинеске ваге која, иако мало оштећена, још увек има врло велику вредност, и античких статуета од бронзе, нађено је у кантама за ђубре и много других ствари, као што су, например: фотографски апарати, новчанице, ковани новац разних земаља, вредности и величине, па чак и ретке старе књиге, повезане у кожу. Општинска управа тврди да сваки град од неколико десетина хиљада становника може да направи такав музеј, јер домаћине у Гану ишти су дакомисленије, нити непажљивије од домаћина ма ког великог града на кугли земаљској.

По извесним нашим селима, која нам је прошлост предала с много некултурних обичаја, учитељи имају много муке са шишањем деце. Не само зими, него и за најврхунских летњих дана, неки родитељи веома нерадо шишају своју децу. Неуки отац и мајка верују да би њихову децу — и то не само девојчице него и дечаке — снашла нека „несрећа“ кад би остала без косе. А када, на захтев учитеља, већ реше да ошишају децу, они им остављају по један прамен, обично више чела, као неко обележје. Раније се сматрало да косу уопште „не ваља“ шишати. Многи наши стари носили су плетенице као што их данас носе само неке девојке. Кад би се данас појавио мушкарца с плетеницама спуштеним низ

СВЕТ У МОРСКИМ ДУБИНАМА

Мале, косе и овалне очи, пуне неке ледене злобе, стрељале су на све стране. Са подморског грена ништа се није видело сем њих: све се слило у једну боју.

Али, то је било само за тренут. Огромно тело уљешуре, дуге око петнаест метара, које тек што је туд минуло — застало је и страховито се тргло. Два огромна крака, дуга преко десет метара, извила су се са гребена и причула за њену главу, а затим и други — њих осам. Цинонска хоботница ступила је у борбу, обавијајући својим ужасним кречима тело чудовишта, тешко неколико десетина хиљада килограма.

Повела се борба на живот и смрт између највећег кичмењака и највећег бескичмењака који постоје на свету. Наједном је уљешура сунула увис, према површини воде. Борба је постала све жешћа. Страшне чељусту уљешуре хватале су сад један, сад други део огромног тела подмудлог нападача. У једном тренутку она је зграбила својим зубима хоботницу и журнула у дубину. Битка је била завршена: хоботница је прогутана. На глави и телу уљешуре остали су трагови од загријања њених пшак.

То је само једна од хиљада сцена које се одигравају у свету морских дубина.

Међу свим чудовиштима с којима сам се срео у дубинама мора, хоботница заузима прво место. Она је, без пре теривања, ужас тих дубина, — прича један ловац бисерних шкољки.

Мрачна и непозната земља

Уствари, ово је само једна бајка са страница нове књиге у којој се описују живот и обичаји подморског света. Могао би се рећи да су досадашња испитивања морских дубина тек у зачетку према ономе шта ће се вероватно у скорој будућности по-

стићи даљим истраживањем сувине мало познате области, која захвата ни мање ни више него две трећине земље, коју покривају мора и океани.

— То је мрачна и потпуно непозната земља. Ми се јако варамо ако мислимо да су славни истраживачи Пири и Амундсен завршили географска открића тиме што су стигли на полове. Генерације које долазе захватиће можда већа грозница за истраживањем овог великог света него што је у своје време захватила Феничани, Грци, Колумба и његове савременике. — пишу два америчка научника.

Пре нешто више од сто година, сазнало се да у великим морским дубинама има живих бића. Раније се сматрало да не може постојати живи створ где нема сунца и где влада огроман притисак.

Морско дно има готово исте облике као и површина земље. При обали је обрасло густим травмама, које ишчежавају на дубинама од 400 метара. Њихова бујност зависи од предела где расту: да ли у хладним или у топлим крајевима света. Тако је у јужном делу Тихог и Индиског Океана пронађена алга дуга 200 метара. Морско дно највећим делом је муљевито. Када би човек могао да прошега кроз те пределе, пред њим би се указале при обали ливаде, а мало даље пустиње; затим би видео дугачке планинске ланце са врховима који прелазе висину од 8.000 метара. Исто као и биљни, прилагођава се тој средини и животињски свет. Ретке су морске дубине које премашују 7.000 метара. Ту влада вечити мрак. У њима нема живих бића. Досад највећа измерена дубина износи 13.000 метара.

Ајкула пред прозором апарата

Амерички испитивач морских дубина Вилем Биб спустио се у челичној кугли до 950 метара. То је било 15 августа 1934 године. Посматрају-

ћи свет у дубинама кроз прозор своје кугле, видео је занимљиве ствари:

— Две бледозелене светлеће рибе пробоше сасвим близу прозора, а неколико јегуља дугих до један метар мину виђајући се у групи. Ту је било и безброј светлих звезда и риба.

Али, ово није највећа дубина до које се човек спустио. Године 1949, Отис Бартон спустио се на 1.350 метара уз обале Калифорније. Џон Вилијамсон, иако се није спуштао у велике дубине — он је у свом апарату ронио свега око десет метара дубоко — покушао је 1913 године да изврши филмска снимања у околини Бермудских, Бахамских и Азорских Острва. Он живи описује призор који му се том приликом указао:

— Открио сам завесу са прозора да бих посматрао тајне океана. Једна гигантска риба, дуга око пет метара, таласасто се вила пливајући. То је била једна врста угора, страшић зуба, који је опасан и за људе. Затим се појавила и горостасна ајкула, која је, лагано се гнбајући, пришла апарату и својом шиљатом њушком ударила о прозор, а затим променила правац. Пред очима се простирала чаробна панорама. Поред разноврсног животињског света, запазио сам и скелет великог једрењака, пун шкољки и риба које чекају плен. И док су тако рибе кружиле око апарата, наједном је на површини мора настала бура. Све рибе почеле су да беже и траже заклон. Били су узнемирени и ајкула и морски ђаво. Ту су биле и разнобојне шуме и дворци од разноврсних корала.

Данас је техника толико напредовала да постоје апарати који могу да се спусте и на дубину од 5.000 метара, наравно без људи, и да тамо фотографишу још неиститане пре-

деле морских дубина и свет у њима.

Мања риба гута већу

Спуштајући нарочите мреже, везане кабловима дугим и преко десет километара, научници су утврдили да постоји животињски свет и на веома великим дубинама. Рибе које тамо живе имају разне облике и боје, и већим делом су месождерке, пошто на толиким дубинама нема биљне хране. Најдубље ловиште у коме је до данас уловљена риба налази се 6.035 метара испод морске површине. На дубинама већим од 5.000 метара, рибе су слепе.

Овде ћемо изнети само неке од тих становника морских дубина. Има, на пример, риба чији је желудац тако еластичан да могу да прогутају рибу три до четири пута већу него што је она сама. Том приликом она се толико растеже да постаје провидна као целофан и плен се јасно види у њеној утроби. На дубини од 3.000 метара ухваћена је и прождрљива ајкула која не излази из тих дубина.

Електричне батерије

Многе дубинске рибе имају и органе који светле. Те су „лампе“ код неких риба смештене на средини главе, код других на трбуху, или су у редовима поређане с обе стране тела. Једна риба има светлећи орган на предњој, веома дугој пераји, коју може да помиче и преко главе када плива и на тај начин осветљава себи пут. Неке рибе могу да отварају и затварају светлеће органе, као сигналне лампе. Али, не светле само рибе, него и друге животињске врсте: звезде, ракови, медузе итд. Светлост овим животињама служи да се међусобно распознају или да намаме жртву, а неке њоме плаше нападаче. Оне у тој вечној тамни личе на бродове који плове ноћу површи-

ном мора. Слепе рибе у великим дубинама имају необично развијене органе за пипање.

Сваки од тих становника морских дубина прилагођен је средини у којој живи. Ако би је променио, он би угиноу. Тако, ако би се дубинска риба случајно нашла на површини, она би, услед промене притиска, просто експлодирала. Желудац би јој одједном излетео на уста и распрснуо се као балон.

Рибе које „говоре“

Свет мора и океана при обали људи су давно упознали, нарочито пужеве, рачиће, морске звезде, шкољке итд. Тако је једна врста пужа служила као новац многим народима Азије и Африке. Он нарасте свега два сантиметра и веома је практичан за промет. У приобалским дубинама има звезда које су рођени нападачи и чији је костур састављен од 12.000 ситних кречних плочица. Ту могу да се нађу и ракови који су необично вешти у камуфлирању. Да би се заштитили од непријатеља, они чупају траву и стављају је на свој оклоп. Неке рибе имају чак и органе за „говор“.

Постоји пословица: нем као риба, али су научници утврдили да све рибе нису неме, већ да се и оне на свој начин изражавају. Тако су амерички научници код Бермудских Острва, на дубини од шездесет метара, снимали гласове риба. Када су те плоче доцније стављене на апарат, одјекнули су различити звуци: плакање, звиждање, викање, гласови слични мукању крава итд. У мору има и отровних риба. Оне својим отровом убијају животиње којима се хране. Ти отрови су слични змијским. Затим има риба које својим органима изазивају електричне ударе, као што је риба раја-торпедо, која се на тај начин брани од ајкула. Сродник ове рибе је манту или морски ђаво. Он личи на птицу са раширеним крилима. Може да буде широк

и до седам метара. На глави има рогаве, којима може и чамац да пробуши.

Редак стратег

Неизмеран је тај чудни и несвични свет морских дубина, састављен од једнобичних бића до огромних кичмењака. Ту има безазлених животиња, али и разбојника већих од оних на копну, као што су оркови и ајкуле. Међу разноврсним животињама из рода ајкула постоји и таквазвана риба вршалица. Она је прави стратег у борби за опстанак. Када вршалица плива у близини површине, онда јој се изнад воде вије реп, који је дуг колико цело њено тело. Туче по површини овим репом као бичем. Вршалица може бити дуга и до пет метара. Чим угледа јато риба, она почне муњевитом брзином да га обилази и збија. Када се преплашене рибе довољно збију, вршалица се залети и прогута неколико, а остале се разбеже у паничном страху. Она затим поставља исту тактику све док се не најеле.

Има и риба са тестером, које су у стању да свој плен распоре, као мачеи, а нападају и човека када загази у воду. Ловци ајкула посматрали су борбу овог пиљана и једне велике ајкуле. У тој борби ајкула је пиљану откинула један комад меса са стране. Онако рањен, пиљан се залетео на ајкулу и са два удара пресекао је на два дела. Има пиљана који могу нарасти до девет метара, а достићи тежину и до пет хиљада килограма.

Досад су научници и књижевници исписали десетине хиљада страница о свету морских дубина. Хиљаде прекоморских дубиника испричале су стотине хиљада прича о ономе што су видели на тим путовањима, али све то није ни приближна слика оног огромног света и живота, и закона који тамо владају — у неиспитаним и огромним дубинама мора и океана.

Смртоносна гранчица парадајза

УБИСТВЕНИ БЕЛИ ЛУК И ДРУГА ЧУДА САВРЕМЕНЕ НАУКЕ

Готово не прође ни један дан а да наука не пронађе нешто ново. Већина тих проналазака је из области технике, али их има доста и на подручју природних наука.

Хемичари су, на пример, у биљкама открили необичне састојке, назване фитонциди, који имају веома јако дезинфекционо и на многе микробе смртоносно дејство, јаче од већине досад познатих антибиотика. Тако је у зеленом лишћу парадајза откривен састојак филцид који убија све патогене клице у води. Ако се под једно стаклено звоно стави чаша устајале воде из неке баре, а поред ње гранчица свежег зеленог парадајза са неколико листова, за 15—20 минута утинуће све клице које се налазе у тој прљавој води. Исти ови састојци са убиственим дејством налазе се и у корењу рена, роткве, лука и сличних биљака. Екстракцијом антибиотика из њих већ су постигнути изванредни резултати, али наука сада тражи начина да их искористи и у природном стању.

Бели лук такође садржи у себи ово антимикробско својство. Мирис белог лука, на пример, убија за десетак секунди многе микробе. Чак и неке сложеније врсте не могу да поднесу његова испарења. Жабе и мишеви налазе смрт у мирису белог лука.

Фитонцид из црног лука, који је наука успела да издвоји у облику кристала, смртоносно дејствује на многе патогене микробе. Само један део овог фитонцида растворен

у 40.000 делова воде тренутно убија бацил дифтерије.

Разни биљни мириси обилују антибиотикима, који највећим делом још нису проучени. Примећено је, на пример, да изнад еукалиптусових шума нема комараца ни мушица, што се свакако има приписати убиственом дејству етеричних уља из овог дрвећа. Научници већ данас указују на праву револуцију коју ће ови антибиотици вероватно изазвати у техници конзервирања животињских намирница.

Али, наука је на путу да пронађе и друге, исто тако брзе и успешне, начине конзервирања хране. Тако се данас све више прибегава дејству електронских зракова. Један апарат, зван капацирон, „бомбардује“ храну електронским зрацима и конзервише је у једном милионитом делу секунде. Исти посао врше и ултразвучни и радиофреквентни таласи, изазивајући распаѓање и уништавање микроба. У исту сврху примењују се и инфрарвени и ултравиолетни зраци. У Француској се старе сушнице за шљиве већ замењују новим, у којима се сушење обавља помоћу инфрарвених зракова. Једна таква сушара треба да се подигне и код нас, у селу Шаторњ, у Шумадији.

ТРИ СЛОНА

Шумске животиње савале су састанак на који је требало да дођу и три слона. Све животиње стигле су у заваљано време, само слонова није било. Међутим, слоновима су стигли пре свих и сакрили се. Можете ли да их нађете?

Мислио да је загладио машу...

Узроци постанка вулкана су разноврсни и као што је познато, они се појављују изненада. Овде ћемо навести случај који се десило мексиканском селуку Дионисију Пулиду. Једнога дана, у фебруару 1943 године, Пулидо је радио на својој њиви код села Парикутина. Наједном је опазио усред квукуруза стуб дима, који се дизао из мале рупе, чији је обим био једва десет сантиметара. Пулидо је мислио да је из неопрезности запалио кукуруз, па је рупу затрпао камењем, које је добро набио ногама. Али, није прошло много а поново се појавио још већи дим. Пулидо је одмах отишао у град и пријавио случај властима. Три сата после тога стигла је комисија, али кукурузиште није нашло. Оно је било ишчезло у јами дубокој девет метара, из које је куљао црни дим. Тога истог дана у десет часова увече одјекнула је мукла експлозија са грмљавином која није престала. Четири дана после овога догађаја, у Парикутини је стигла универзитетска комисија са познатим стручњацима и утврдила да се овде ради о вулкану, који је постајао све бешњи. Окодне њиве ишчежавале су једна за другом, а вулкан је

растао. Он се налазио на висоравни високој 2380 метара.

Неколико дана доцније, вулкански кратер био је висок 44 метра, у мају се повећао на 190 метара, а годину дана касније он је већ био 430 метара изнад равнице.

Првих дана експлозије су се дешавале сваке четири секунде. Пепео и бомбе (комади стврдуће лаве) летели су у висину. Тих дана чак и на удаљености од једног километра од вулкана људи су се једва држали на ногама од потреса. Бомбе су летеле увис и до хиљаду метара. Неке су биле тврде, а неке жите. Изнад жарела дизао се стуб дима и тамни облаци пепела, а изнад њих светла пара. Пепео је уништио све дрвеће у околини.

Вулкан Парикутин налази се 332 километра од престонице Мексика, у провинцији Мичоакан. Овај вулкан типичан је за вулкане овога краја, којих има више. Он се и даље дизао, и већ 1946 године био је висок 618 метара. Слој пепела на удаљености од око 1600 метара висок је три метра, а на удаљености од преко 3.000 метара један метар. Лава тече непрекидно. Још у јуну 1943 године село Парикутин било је покривено пепелом до кровова кућа, а у септембру и октобру исте године оно је било потпуно затрпано. У јуну 1914 ток лаве дуг једанаест километара покрио је и суседни град Сан Хуан. Лава се креће просечном брзином од дваест километара на час.

ПРЕКООКЕАНСКИ РОБИНЗОН

Једног од последњих децембарских дана прошле године, баш у само жарко екваторско подне, на пешчану обалу острва Барбадоса у Малим Антилима пристао је гумени сплав-чамац за спасавање: дуг пет, а широк два метра — права орахова љуска.

Увек немирни Атлантски Океан често избацује на ову обалу и многа чудније ствари. Стога је неколико рибара који су се нашли у близини потрчали према чамцу тек кад се на њега појавио човек: мршав, испрљен, зарастао у браду. — Бродоломник, — закључили су рибари и похитали да прихвате странца пре но што га издаду дрхтава колена. . . .

Сутрадан, листови су већ писали о случају овог „бродоломника“, објављујући уз своје извештаје и његову слику. Био је то млади француски научник др Алан Бомбар, човек који је живот ставио на кошку да би практично доказао своју теорију: да бродоломник може дуго да издржи на пучини без хране и воде, живећи само од онога што му море пружа.

Храна коју море даје

Судбина бродоломника, који данима и недељама беспомоћно лутају по мору, није се много побољшала за последњих неколико векова. Данас, исто као и у доба старих викинга, бродоломник је осуђен да умре од глади и жеђи ако га благовремено не прихвати неки брод. „Зар заиста мора да скапа од глади и жеђи?“ — то питање није давало мира др Бомбару. Он је о њему дуго размишљао, долазећи притоком до нових питања и разних закључака. Зар све што данас живи на земљи не потиче из мора? Зашто онда човек не би могао да неограничено време живи искључиво од хране коју у мору може да нађе?

Оваква размишљања толико су обузела младог научника да се он најзад потпуно одао решавању овог проблема. Недељама и месецима студирао је у океанографском музеју рибе и њихов начин живота и вршио разне експерименте и

свестране анализе. И већ после краћег времена, његов труд почео је да доноси плода. Полазећи од познате чињенице да рибе садрже у себи све хранљиве састојке (протеине, угљене хидрате, масти), као и приличан број витамина потребних човечјем организму, др Бомбар је нашао начин да пресовањем и цеђењем пресног рибећег меса добије сок који, помешан са одговарајућом количином морске воде, даје добру и потпуно храну, а у исто време га си жеђ.

Ова мешавина, међутим, није у себи имала витаминна Ц, јединог и сигурног средства за заштиту од скорбута. Али, др Бомбар је убрзо утврдио да овог витамина има врло много у планктонима, ситњим морским становницима, које у огромним количинама носе са собом све морске струје. Он је притоком нашао да планктон и човеку, а не само рибама, може да послужи као храна, а и као заштита од скорбута.

Тако је, мало по мало, настала теорија да човек, односно бродоломник, може дуго да издржи хранећи се само оним што у мору нађе. Али, млади научник је сматрао да све теорије, па и његова, вреде само онда ако се и практично докажу. И он се једног дана одлучио на смео корак: да у гуменом чамцу пређе Атлантски Океан.

„Јеретик“ креће

Било је то једног облачног јесењег јутра кад се мали чун „Јеретик“ одвојио од обале Монте Карла и пошао на пут

преко Атлантика. У чамцу су се налазили др Бомбар и два његова пријатеља. Пратиоци су се, међутим, убрзо предомислили, тако да је један одустао од даљег пута већ код Балеарских Острва, а други код Гибралтара. Одатле је др Бомбар био једини путник у свом чамцу. Пристао је још само једном, крајем октобра, на Канарским Острвима, а онда је кренуо даље и, ношен морском струјом и поволним ветром, убрзо се изгубио у бескрајном пространству океана.

За тако далак и опасан пут, др Бомбар није био богзна како опремљен. Средства за покретање чамца била су му: морска струја, два весла и једно мало једра. А целокупан товар састојао се од вреће за

„Човек највага моје језгро“

Допустићу вам сад да загледасте мало боље у моју „утробу“. Већ сам вам рекао да сви атоми имају своје језгро и око њега више или мање електрона који круже. Само језгро није савим просто: оно изгледа као грозд од куглица двеју врста. Једно су протони, позитивно наелектрисане куглице, а други неутрони, ненаелектрисане куглице. Ја лично, водоник, имам само један протон. Око њега кружи само један електрон.

Сад је ред да вас упознам са својом браћом од тетке: зову се деутеријум и тритеријум. И они спадају у породицу водоника. Хемиско им је понашање исто као и моје; једина разлика је у томе што први у својо језгру има сем протона још и један неутрон, а други два. На нашем, атомском, језику „брат од тетке“ се каже изотоп. Дакле, постоје три изотопа водоника, који се разликују само по броју неутронских неутрона у језгру и, наравно, по тежини коју даје вишак неутрона. Стога се деутеријум назива још и „тешки водоник“, а вода направљена од деутеријума и кисеоника „тешка вода“. Тако и готово све остале атомске врсте имају своје изotope. На пример, међу атомима гвожђа можемо наћи четири изотопа који сви имају по 26 протона, али различит број неутрона.

Свађа у језгру

Природа често воли да збија шале, па и са нама атомима. Познајем неке атоме у чијој кући изгледа да није све

спавање, малог радиоапарата, прибора за пецање, неколико књига, фотоаграфског апарата и два његова изума: најлонског филтра за скупљање планктона и једне пресе за цеђење рибећег меса.

Борба са самоћом

Научник је био расположен. Проводно је време у пецању, читању, слушању радија... И једнога дана, слушајући вести из домовине, он је са ужасом сазнао да су га тамо већ прогласили изгубљеним, мртвим... На усамљеног човека ова вест је деловала поражавајуће. Мислио је на своју жену и мало дете. Морао је да поведе тешку борбу са својим најстрашнијим непријатељем — самоћом.

Шест, седам недеља прошло је у борби с тим невидљивим непријатељем. Најзад, осме недеље, педесет и првог дана путовања, „орахова љуска“ грви пут се срела на пучини с једним океанским црном од челика, са британским трговачким бродом „Аркада“. Брод се зауставио и млади научник, већ прилично изнемогао, једва се попео на палубу. Капетан брода задржавао га је, али прекоокеански Робинзон није хтео ни да чује. Само се једним радиограмом јавио својој породици, попио шољу прне кафе и онда се опет вратио у свој чун.

Равно две недеље после тог сусрета, „Јеретик“ је ударио о обалу Барбадоса, пренувши из нервозног, болесног сна свог јединог путника, јединог човека који је без икакве залихе хране и воде, само са неколико удица, са две примитивне направе и гвозденом вољом, за 65 дана савладао широки, ђудљиви Атлантски Океан.

АТОМСКА ФИЗИКА

ОДАНА КЋИ

Шарлота Едисон, ћерка Џозефа Едисона, познатог енглеског песника из XVIII века, знала је напамет све песме свога оца. Књижевна заоставштина Џозефа Едисона прилично је обимна — његове песме укупно имају више од милион речи — и није их било лако научити. Љубав Шарлоте Едисон према оцу-песнику заиста је била велика, тим пре што је она иначе била слабоумна и није умела правилно да изговори или напише чак ни најједноставнију реченицу.

СЛАТКО-ГОРКО ЈЕЗЕРО

У близини места Травенинде, у Немачкој, налази се Хемелсдорферско Језеро, у коме је вода на површини слатка, а при дну горка. Становници из околине називају га у шали „Језеро брака“, јер је, како они говоре, као и брачна заједница — пола слатко, а пола горко.

ДВОБОЈ ЗБОГ КОВЕРТЕ

Витез Галардон, официр коњичке гарде француског владара Луја Филипа, изазвао је на двобој свог пријатеља Ежена Годешарла, оптужујући га за непоштовање и увреду. Наравно, Годешарл му је једном приликом упутно писмо које није био, по тадашњем обичају, затворено печатом

од воска, већ се налазило у обичној коверти. У то време, коверти као што су данас тек су били ушли у употребу и Галардон није знао за њих. Он је мислио да му је Годешарл послао писмо залепљено пљувачком и, сматрајући га као намерну увреду, позвао га на двобој.

ЧОВЕК С НАЈВИШЕ НАДГРОБНИХ СПОМЕНИКА

Канг-Таиг, Кинез који је жртвовао свој живот да би једном спасао императора Куо-Јунга (912—957), сва-

како је човек с највише споменика на свету. Готово у свим кинеским селима налази се по један споменик на коме је урезано Канг-Таигово име.

ДРВО — ЛИРА

У шуми Норт Парк, у Колораду, налази се дрво које је израсло у облику лире. Кад дува ветар, дрволира одаје три мелодична звука као неки музички инструмент.

Модерна алхемија

У Средњем веку је много мисли и рада било посвећено проблему: како направити вештачко злато. Наравно, то није било могуће, јер хемиским путем не можемо од једне атомске врсте, једног елемента, направити други. Сад је већ друго.

Сећате ли се мог брата од тетке, деутеријума? Ако тај деутеријум, тешки водоник, уведемо међу наелектрисане плоче, као горе, биће убрзана његова језгра, такозвани деутерони, састављени од једног протона и једног неутрона. Ако се њима бомбардује ме-

Како ме је човек ољуштио

Са мном је човек направио чудне ствари. Ако се атоми водоника нају између двеју јако наелектрисаних плоча, они бивају растргнути; негативни електрони из омотача

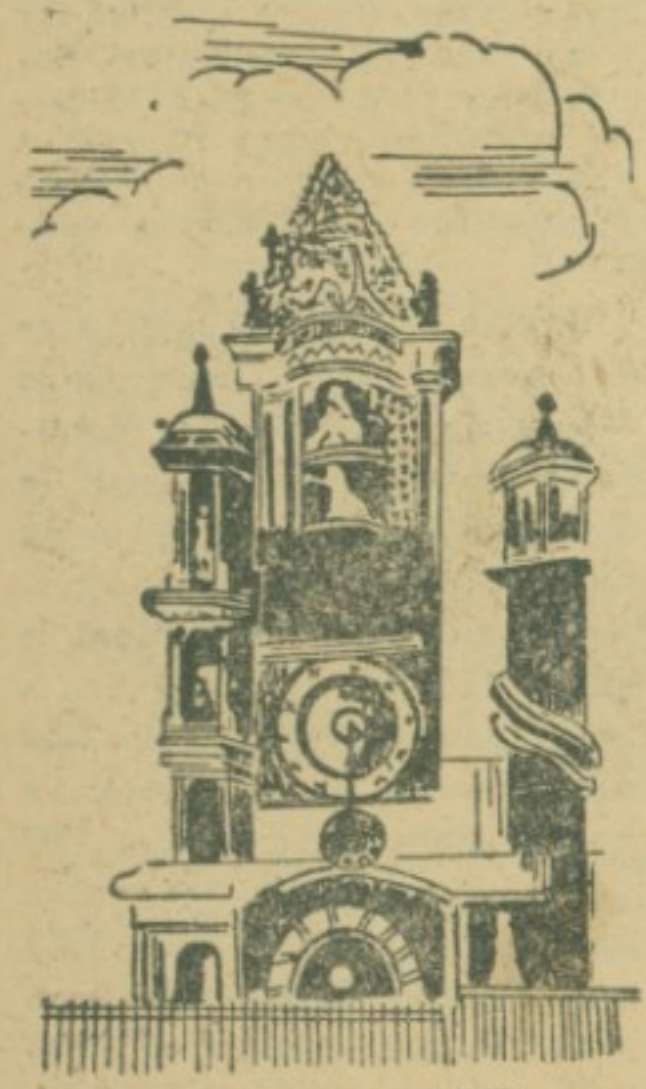
тај литијум или лед тешке воде, из њих обично излећу неутрони, они ђудљиви, често сувинши чланови језгриних породица. Они су неутрони и лако се пробијају кроз електронске омотаче атома и дејствују до језгра. Ако млаз тих куглица пустимо на живу, из језгра живиних атома оне ће избацити протоне, и сад то више нису атоми живе, већ — атоми злата! Ипак, није све тако лепо како изгледа: тако добивено злато много пута је скупље од природног. Човек који би направио прстен од њега био би веома изненађен, јер би после неколико дана део тог злата био претворен делимично у платину, а делимично опет у живу. Човек, наравно, справља углавном радиоактивне изotope злата, док је стабилна изотопа природног злата овде у мањини.

Неутрони могу да изазову свађу и у многим другим атомима. Тако се од обичног јода ствара изотопа јода са једним неутроном више која је радиоактивна. Такав јод избацује бета-честице, које се могу пратити и бројати чак и кад се такав јод унесе у жив организм. Сличне ствари ђуди раде и са многим другим елементима.

Овакве појаве изучава модерна физика, физика атомских језгра, и модерна хемичка, радио-хемија.

ШТРАСБУРШКИ ЧАСОВНИК

Данашњи часовник на Штрасбушкој катедрали у ствари је трећи по реду који је постављен на њеном торњу. Први је саградио 1354 године Жан де Лехтенберг; други, који је конструисао Дасиподиус, постављен је 1789, а његову потпуну реконструкцију отпочео је 1839 године Жан Батист Швалге. Ра-

дови су завршени 1842 године. Они су стајали око 100.000 франака. Од тога времена, па све досад овај часовник, познат у целој Европи, ради без застоја.

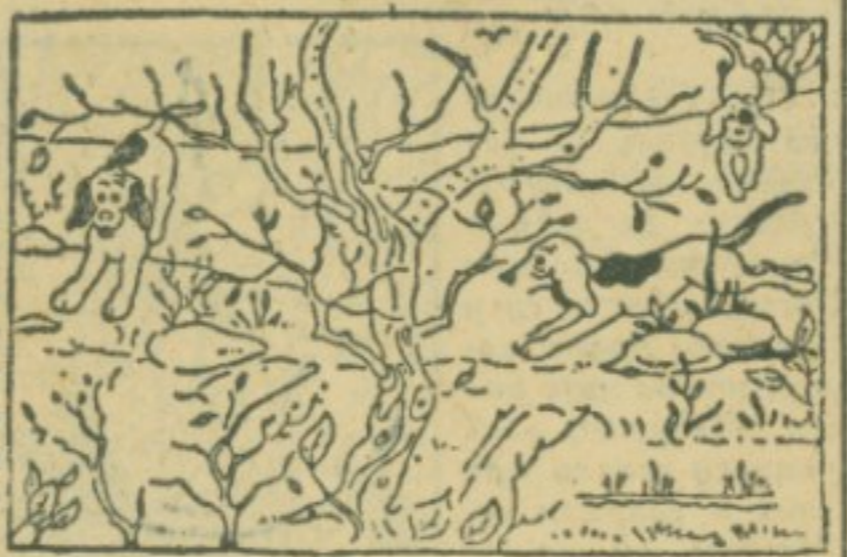
Оно што привлачи пажњу становника Штрасбурга и ње-

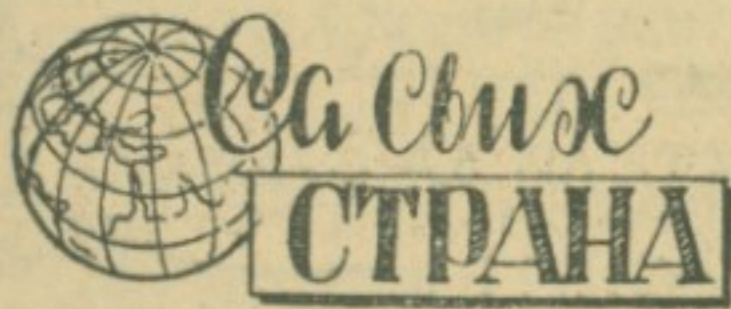
гових посетилаца јесу разне фигуре које се појављују на часовнику, а које покреће специјални механизам. Оне означавају разна доба дана. Један велики петак стоји изнад бројчаника, а фигуре Аполона, Дијане, Јупитера и других античких богова алегорички показују дане у недељи. Четири фигуре изнад њих, које претстављају четири доба живота, појављују се увек при откуцавању сваке четврти часа. Лик смрти појављује се при избијању пуног часа, а кад избије дванаест часова онда се на врху часовника појави дванаест аностола.

Механизам овога часовника, поред тога, аутоматски показује на великом кружном календару помичне празнике, а осим тога часовник „зна“ кад наступи и преступна година. Механизам покреће и глобус на коме је означено око 5.000 звезда. Глобус се окреће око своје осовине и на њему се у свако доба може видети излазак, залазак и пролазак кроз месни меридијан свих већих звезда које могу да се виде на небу изнад Штрасбурга. Овај часовник има и вечити календар. Он показује прсте и преступне године. Свакако, када се узме у обзир време када је овај часовник направљен, мора човек да се диви вештини и мајсторству ђуди који су измислили поједине делове овога механизма и саставили га у једну тако сложуvenu целину.

ЛОВ НА ЛИСИЦЕ

пси су дуго гомили две лисице, али су оне успеле да им побегну. У ствари, лисице су се сакриле, и то у близини паса. Ако слику загледасте са свих страна, лако ћете их пронаћи!

НАЈДРАГОЦЕНИЈА СИРОВИНА

Познато је да су Европљани у XVIII веку упознали каучуково дрво, које су пронашли у Бразилији. Али, тада ни слутили нису да ће каучук бити једна од најдрагоценијих сировина, неопходна савре-

меној индустрији. Довољно је навести да се од каучука данас израђује преко 30.000 разних предмета. Само за уређење модерног бомбардера потребно је 700 килограма каучука, а 600 килограма за тенк.

ПТИЦЕ-ХЕЛИКОПТЕРИ

Птице колибри, којих има више врста, познате су по свом шареном перју, дугом кљуну и дугом језику којим ваде сок из цвећа, по малим јајима и малим гнездима, затим по томе што не умеју да певају. Али, оне имају још једну особину коју друге

птице немају. Познато је да све птице лете напред, али колибри, захваљујући облику својих крила, може и да лепрша у месту, да непомично стоји у ваздуху; може летети, као и друге птице, напред, али и назад, што друге не могу — прави живи хеликоптер.

СПЛЕТ НАЈВИШИХ ПЛАНИНА

У хималајским планинама налази се највиши врх на земљи — Монт Еверест, висок 8.882 метра. Али, мало људи зна

да у сплету Хималаја постоји тридесет планина високих преко 7.000, а петнаест које су високе преко 8.000 метара.

ГРЦИ И РИМЉАНИ НИСУ ЗНАЛИ ЗА ШЕЊЕР

Грцима и Римљанима није био познат шећер. Када је Александар Велики продро с војском у Индију, његови војници видели су како Индијци беру једну трску и сисају сладак сок — саркар. Персијанци су ову трску пренели из Индије у своју домовину. После су је Арапи пренели у

Африку, а Маври из Африке у Европу. У Европи су из те пресађене трске вадили белу материју коју су назвали шећер. У XVIII веку шећер је откривен и у шећерној репи, а 200 година после тога одгајена је репа у којој је било пет пута више шећера.

МЕТЕОРСКО ЈЕЗЕРО

У Худзонском заливу, недалеко од Унгаве, у Канади, налази се језеро чији обим износи десет километара. По мишљењу стручњака, то језеро настало је услед пада огромног метеора. То се догодило пре

неких четири до пет хиљада година. Ударна снага тог метеора не види се само по величини језера, већ и по томе што је он пао на тврд гранитни терен и милионе тона гранита претворио у прах.

Да ли знате?

НОВО СРЕДСТВО ПРОТИВ БОЛОВА

У Британији је произведен један нов медицински артикар који се зове ефокани. Тарди се да он може да спречи болове када су у питању и најтеже операције. Ефокани се даје болеснику у виду инјекције после анестезије. Сада је почела његова производња на велико, а ускоро ће почети и извоз. Британски лекари пажљиво проучавају дејство овог средства, јер очекују да ће оно играти велику улогу нарочито приликом порођаја. Проналазачи тврде да отстранење болова помоћу ефокана траје шест до дванаест дана, а некад и више.

АМФИБИСКА ДЕРЕГЛИЈА

Досад се за пребацивање трупа преко река изграђивао понтонски мост. То се и сад ради, али у Америци је у исту сврху произведена и амфибиска дереглија од шездесет тона. Она плива по води и може с једне обале на другу да пренесе чак и тенкове од 35 и више тона, много брже него што се може изградити понтонски мост.

ЦИНОВСКА БУЊКАЛИЦА ЗА БУТЕР

На недавној изложби индустријских производа у Чикагу приказана је и циновска буњкалица за прављење бутера. И по облику и по величини, она потсећа на кабину за телефонске разговоре. Сва је изграђена од челика, а унутра је емајлирана. Она је у стању да за непуних 25 минута произведе преко хиљаду килограма бутера.

СТАРИ ЈЕВРЕЈСКИ ТЕКСТОВИ НА БРОНЗАНОЈ РОЛНИ

У пећинама поред обала Мртвог Мора археолози су нашли драгоцено податке за проучавање старе јеврејске историје. То су рукописи на јеврејском језику урезани на неколико танких бронзаних плоча савијених у ролну. Међутим, приликом чишћења и одвијања ових бронзаних ролни појавиле су се тешкоће, које досад нису могле бити савладане. Услед дугог стајања у земљи, бронза је постала необично крта, тако да се ломиле и при најмањем покушају одвијања. Чак ни загревање ни употреба хемикалија нису могли да врате металу његову првобитну еластичност.

Пошто су у овим пећинама већ раније налазени стари пергаментни са записима на јеврејском језику, организована је научна експедиција која ће претражити све пећине у овом крају.

МОТОРНИ РАОНИК ЗА ЧИШЋЕЊЕ СНЕГА

У градовима Западне Европе почео је да се употребљава моторни раоник за чишћење снега по тротоарима, којима не могу да се крећу веће машине. Овај раоник је постављен на четири гумена точка и човек га лако гура испред себе. У раонику се налази електромотор од пола коњске снаге и он покреће турбину која одбацује снег десно и лево. На врху дршке коју човек држи у руци налази се дугме. Чим се дугме притисне, мотор почне да ради. Електромотор у раонику добија струју помоћу кабла, који је толико дуг да омогућава кретање раоника и на дужини од тридесет метара.

ВЕШТАЧКИ ПОКЛОПАЦ НА СРЧАНОЈ КОМОРИ

Амерички хирурзи употребљавају већ извесно време парчад срчане марамице да би реконструисали поклопац на срчаној комори, чија је функција ослабљена било због урођеног слабљења овог срчаног механизма, било као резултат дејства неког обољења. Међутим, недавно су, први пут, хирурзи Медицинског центра у Вашингтону успели да унесу у човече срце поклопац начињен од пластичне масе. Читава операција трајала је свега три минута и болесник се после ње осећао врло добро. Сам вештачки поклопац састоји се од једне цевчице дугачке три сантиметра у којој се налази једно зрнце од пластичне масе, које отвара и затвара пролаз крви, већ према томе да ли се срчани мишић стеже или се шири. Међутим, за сада се још не може говорити о дефинитивном успеху ове операције, која већ сама по себи — с техничке стране — претставља једну изванредну хируршку интервенцију, будући да је већ раније примењено да поклопци од пластичних маса или метала уопште тешко остају у контакту са органом који се налази у сталном покрету.

„МОТОРИЗОВАНИ ПОЉОПРИВРЕДНИК“

Један амерички конструктор направио је трактор који обавља готово све пољопривредне радове, па је због тога и добио име „моторизовани пољопривредник“. Трактор с предње стране има оквир са цевима који, док је уздигнут, служи као запрашивач, а кад је спуштен ради као грабуље. Са стране; трактор има постројења за сејање, окопавање и косидбу. Поред тога, ова машина може да вуче све врсте пољопривредних справа, а што је најзанимљивије производи и електричну енергију.

АНТИМИКРОБСКО ДЕЈСТВО МОРСКЕ ВОДЕ

Мада људи одавно испитују састав и особине морске воде, тек недавно је, благодарећи студијама биохемичара, откривено њено значајно антимикробско дејство. На том пољу нарочито много раде Французи. Под руководством професора Танаона, једна екипа је, вршећи испитивања на морским обалама код Нице, Тулона, Сета и Марсеља дошла до значајних резултата, о којима је недавно поднела извештај француској Академији медицине.

Док се поред морске обале, на ушћу река и код улаза различитих канала у море налазе милиони бактерија и микроба, у даљујући се од обале њихов се број нагло смањује. Тако, већ на даљини од 200 метара има за две трећине мање микроба. Морска вода нарочито брзо и ефикасно уништава цревне микробе.

ЗА БОЉЕ ИСКОРИШЋАВАЊЕ ГОРИВА

На састанку Британског удружења за унапређење науке, одржаном прошле године у Лондону, говорено је углавном о економичној употреби основних врста горива. Један од чланова удружења, професор Гарнер, тврдио је да од решења овог питања зависи даљи развој и опстанак индустрије у свету. По његовим речима, 83 од сто на данашњи начин коришћеног угља не претвара се у топлотну енергију већ одлази у виду гасова. Сличан је случај и са нафтом. Том приликом делегатима су приказана два прототипа нарочитог уређаја који омогућава директно претварање ослобођене енергије из горива у електричну енергију.

Јестели век чилида...

...пчела прелети око 68.000 километра док сакупи пола килограма меда.

...биљка са највећим цветом расте на острву Суматри. Круница овог цвета има пречник од метар и по.

...светлост спорније пролази кроз стакло него кроз ваздух. Због тога особе које носе наочаре виде предмете два трилионита дела секунде касније од особа које гледају голим оком.

...камила може просечно да претра 12 до 13 километара на час.

...ирски једећ, којим је изумро још у Средњем веку, имао је рогове са распоним од четири и по метра.

...у околини Тулона расту пиновске печурке високе 38 сантиметара чији клобук има пречник од 45 сантиметара.

...три четвртине људи на свету не употребљава столице, већ седи на земљи.

...један од најстаријих примерака укрштених речних птица са Крита и направљен је још пре три хиљаде сто година на једној глиневој табlici.

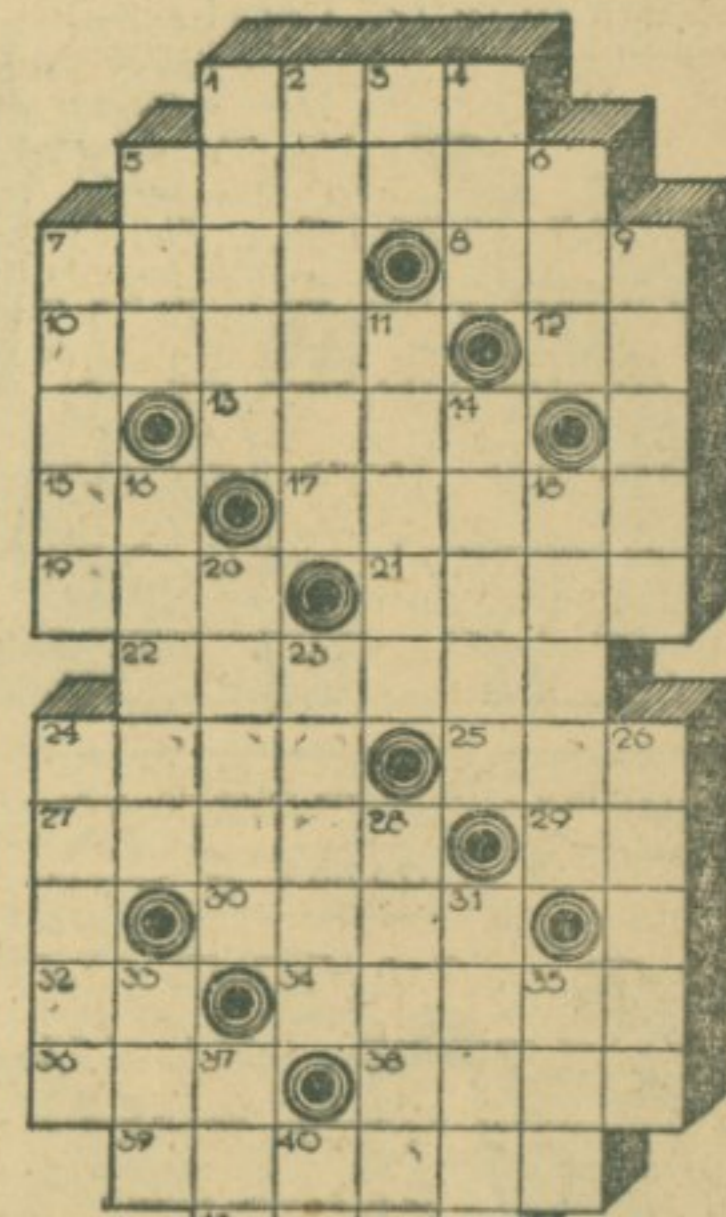
...најстарији часовници на свету нису ни сунчани ни пешчани, како се обично мисли, већ водени. Воденим часовницима служили су се Асирици.

...један од најстаријих примерака укрштених речних птица са Крита и направљен је још пре три хиљаде сто година на једној глиневој табlici.

...најстарији часовници на свету нису ни сунчани ни пешчани, како се обично мисли, већ водени. Воденим часовницима служили су се Асирици.

Водоравно: 1) текстилна сировина; 5) страна правоуглог троугла; 7) боја у картама; 8) боја гласа; 10) врста музичког дела; 12) мера за површину; 13) хумор; 15) иницијали нашег народног хероја; 17) име турског државника-реформатора; 19) сузањ; 21) острво у Тихом Океану; 22) велика зграда; 24) буре за воду; 25) скраћеница за један орган народне власти; 27) најраспрострањенија биљка; 29) иницијали великог српског књижевника-реалисте; 30) река у Француској; 32) део коњске опреме; 34) супарник; 36) град у Холандији; 38) богиња пролећа код старих Словена; 39) дева; 41) озледа.

Усправно: 1) наш рудник; 2) дан у недељи; 3) негација; 4) отац (слов.); 5) мала количина воде; 6) аждаја; 7) место на Јадрану; 9) део трамваја; 11) дрворед; 14) чувена италијанска породица градитеља виолина; 16) место у Истри; 18) аконтација; 20) један метал; 23) посуда за умивање; 24) непријатно осећање; 26) рива; 28) сировина за једну врсту боја; 31) планина крај Београда; 33) индустријска биљка; 35) речно острво; 37) чај; 40) свеза.

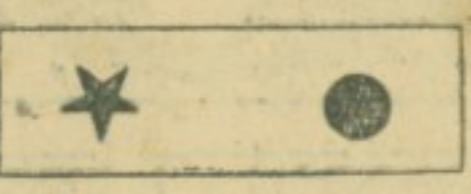
РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) со; 3) Кина; 5) рокада; 7) Рамајана; 9) Ото; 10) Мор; 11) ја; 12) Ис; 14) да; 15) Ребека; 18) Јава; 19) марела; 21) ко; 22) ар; 23) та; 25) оса; 27) Вис; 28) ботаника; 31) Равена; 32) радод; 33) ла. Усправно: 1) Сика; 2) онај; 3) Комо; 4) Адам; 5) ратар; 6) анода; 7) рој; 8) ара; 12) Ибара; 13) север; 16) еја; 17) кал; 19) Мосор; 20) Атика; 21) коб; 24) Аса; 26) атар; 27) вино; 29) авал; 30) Неда.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ИШЧЕЗЛИ МЕСЕЦ

Нацртајте црни круг и звезду на малом растојању, као што се види на слици. Удаљите слику тридесет до четрдесет сантиметара од очију. Затворите сада десно око и нетрепично гледајте звезду. Приближавајте нај-

ЖИВОТЊЕ У РАВНОТЕЖИ

Изрежите од картона о-блик неке животиње. Ако то буде, као на нашој слици, птица, онда треба знати да су јој крила много дужа од кљуна. Поред тога, врхове крила треба

оптеретити са пола динара или дугметом, што картон може да издржи а да се не савије. Овако припремљену птицу треба поставити на чиноу (иглу) и она ће лебдети у ваздуху у равнотежи.

ТРИ НАПРЕД — ДВА НАТРАГ

Сигурно сте играли многе игре, али нисте ову, која се састоји из три корака напред и два натраг. Наравно, то није баш најбољи начин да се стигне до циља, али је веома занимљиво приредити овакву једну трку.

На дати знак, сваки "тркач" треба да се залети, чинећи три корака напред, два натраг, три напред, два натраг и тако све до циља. Да би се игра одвијала по правилу, тј. да ко не би подваљало и брзо стигао до циља, постављене су дуж стазе судије које будно прате трку.

ПАЈА ПАТАК ВАТРОГАСАЦ

10

НЕ КОМ ЈЕ РЕЧЕНО
ВЕЋ КОМ ЈЕ СУЂЕНО

